УДК 378.147’25(73)

Альона НАКОНЕЧНА,
аспірант Хмельницького національного університету

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ США

У статті подано методичні засади підготовки майбутніх перекладачів у сучасній освітній практиці США. Автор наголошує на важливості перекладацької діяльності, оскільки професійний перекладач забезпечує міжнародну комунікацію в економіці, торгівлі, науці, освіті, туризмі, інших сферах діяльності. Система підготовки майбутніх перекладачів у США відзначається диференціацією навчання, що полягає у відкритості й варіативності освітнього процесу, різноманітності методів, форм і технологій організації навчальної діяльності студентів. У системі підготовки перекладачів, окрім традиційної, використовуються електронна та змішана моделі навчання, а також мобільне навчання.

Ключові слова: *методичні засади підготовки, майбутні перекладачі, сучасна освітня практика, традиційна модель навчання, електронна модель навчання.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах глобалізації суспільно-політичних та соціально-економічних процесів, інтеграції вищої школи України до загальноєвропейського і світового освітнього простору актуалізується необхідність модернізації теоретико-методичних засад вищої філологічної освіти, її структурно-організаційної перебудови. Висококваліфікований перекладач нині – одна з найнеобхідніших на ринку праці професій, що забезпечує міжнародну комунікацію в економіці, торгівлі, науці, освіті, туризмі, інших сферах діяльності. Від перекладацької компетентності залежить точність формулювань текстів угод, контрактів, бізнес-планів, інших документів, а також адекватне взаємопорозуміння між фахівцями різних країн під час усного спілкування. Забезпечення конкурентоздатності перекладачів на світовому ринку праці залежить від своєчасного оновлення та оптимізації змісту і форм організації навчання, впровадження новітніх методик підготовки фахівців.

В умовах динамічного розвитку інтеграційних процесів важливим

© Наконечна А.
© Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України, 2016

джерелом формування нової стратегії розвитку системи вищої філологічної освіти є об'єктивне вивчення й аналіз досвіду зарубіжних країн, що відіграють провідну роль у міжнародному освітньому просторі. У цьому контексті значний інтерес становить система професійної підготовки перекладачів у вищій школі США.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Науковий доробок вітчизняних і зарубіжних дослідників свідчить про актуальність та багатоаспектність проблеми професійної підготовки перекладачів у вищих навчальних закладах (далі – ВНЗ) України та світу. Дотичними до зазначеної проблеми є праці О. Панасьєва, Е. Піма, О. Семенця та ін. (історія та сучасні тенденції розвитку освіти перекладачів у світовому контексті), В. Комісарова, О. Мацюк, Г. Мірама, Л. Морської, О. Чередниченка, Л. Черноватого, А. Швейцера, О. Шуптита ін. (організаційно-педагогічні засади професійної підготовки перекладачів), Н. Бідюк, Ю. Главацької, О. Мартинюк, О. Сергєєвої, К. Скиби, Ж. Таланової та ін. (професійна підготовка перекладачів у зарубіжному досвіді), D. Gile, E. Hennessy, D. Kiraly, Ch. Nord, B. Rubrecht, B. Robinson, C. Way (методичні аспекти навчання майбутніх перекладачів).

Метою статті є аналіз методичних засад підготовки майбутніх перекладачів у сучасній освітній практиці США.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система підготовки майбутніх перекладачів у США відзначається диференціацією навчання, яке полягає у відкритості й варіативності освітнього процесу, різноманітності методів, форм і технологій організації навчальної діяльності студентів. У системі підготовки перекладачів, окрім традиційної, використовуються електронна (e-learning) та змішана (b-learning/blendedlearning) моделі навчання. Активно розвивається також мобільне навчання (m-learning/mobilelearning), яке передбачає застосування портативних технологій (переносних і кишенькових персональних комп'ютерів, мобільних телефонів), що надає можливість здобувати освіту за місцем перебування. *Традиційна модель* навчання

передбачає особисте спілкування викладача й студента і охоплює такі основні елементи: лекційні, семінарські і практичні заняття, виконання практичних завдань, контроль та оцінювання знань студентів. *Електронна модель,* крім елементів традиційного навчання, передбачає активне використання інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема спілкування викладачів та студентів у режимі «он-лайн» на форумах, у чатах, електронною поштою за допомогою комп'ютерних мереж, «віртуальних кімнат» тощо. Основною перевагою такої моделі є гнучкість навчального процесу, що дає змогу студентам поєднувати навчання із практичною діяльністю. *Змішана модель навчання* – використовує розподілені інформаційно-освітні ресурси в стаціонарному навчанні й елементи асинхронного та синхронного дистанційного навчання. Головна ідея цієї моделі полягає у суміщенні традиційних форм навчання і технологій мережевого навчання для вибіркових дисциплін [1, с. 9].

Аналіз наукових джерел дозволяє стверджувати, що в університетах США при виборі форм і методів навчання враховується специфіка навчального матеріалу, цілі навчання, індивідуальні потреби студентів. Важливим фактором, який впливає на вибір форм та методів викладання, є зв'язок навчального матеріалу з практичною діяльністю. Зокрема, майбутні перекладачі краще засвоюють теоретичний матеріал, якщо він базується на їх особистому практичному досвіді.

Освітній процес передбачає поєднання різних видів діяльності, зокрема лекційних занять в Інтернеті з практичними заняттями в аудиторії; традиційних занять з подальшим їх обговоренням на форумі чи в листуванні електронною поштою; традиційних практичних занять або семінарів з відеоконференціями, рольовими, симулятивними іграми у віртуальному середовищі; лекційних занять в аудиторії із консультаціями викладача через Інтернет тощо. Така організація навчання відкриває значно більші освітні можливості перед майбутніми перекладачами, оскільки дозволяє обирати зручний темп навчання, що сприяє ефективному засвоєнню знань, дає можливість користуватись

різноманітними мультимедійними засобами та великою кількістю джерел інформації, розвивати навички самостійного навчання та самоконтролю [3].

Використання різних моделей навчання з урахуванням особливостей кожної відображається на застосуванні різноманітних методів навчання. Метод навчання – це спосіб упорядкованої взаємопов'язаної діяльності викладачів та студентів, спрямованої на досягнення поставлених вищою школою цілей через систему прийомів і засобів навчальної діяльності. До найпоширеніших словесних методів навчання, які використовуються при підготовці перекладачів, належать пояснення, розповідь, дискусія та різного типу бесіди. Значну увагу американські педагоги звертають на практичні методи навчання: експериментальний метод (тематичні дослідження, що допомагають вирішувати аналітичні завдання), метод рольової гри (штучне створення ситуації, максимально наближеної до реальності), проектний метод (виконання індивідуальних та групових дослідницько-перекладацьких проектів) тощо. Використовують також інші методи навчання перекладачів, зокрема індуктивний та дедуктивний методи. Індуктивний метод полягає у засвоєнні знань від одиничного до загального, від дії до правила. Наприклад, це може бути письмовий переклад тексту із певної галузі, або, якщо йдеться про підготовку усних перекладачів, то синхронний чи послідовний, після чого викладач перевіряє та аналізує виконані роботи, виправляє помилки. При обговоренні студенти разом із викладачем визначають труднощі, які виникали при перекладі, та визначають способи їх подолання. Матеріали для завдань обирає викладач відповідно до спеціалізації теми, виду перекладу, рівня складності. Перевагами індуктивного методу є використання проблемного навчання, розвиток здогадки за контекстом, що важливо для усного перекладу, а також краще запам'ятовування навчального матеріалу. Дедуктивний метод передбачає засвоєння знань від загального до конкретного. Студенти вивчають особливості перекладу лексичних і граматичних явищ (наприклад, власних назв, фразеологізмів, артиклів, інфінітива тощо), після чого виконують вправи, зокрема такі, як: переклад речень чи тексту, що містять вивчені лексичні та

граматичні явища;, пояснення способів їх перекладу; вправи на трансформацію тощо. Викладач обирає завдання таким чином, щоби вони відповідали темі, передбачали відповідні труднощі перекладу.

Американські викладачі активно використовують у процесі підготовки перекладачів частково-пошуковий метод, спрямований на пошук шляхів та способів подолання перекладацьких труднощів, та дослідницький метод, метою якого є залучення студентів до самостійної науково-пошукової діяльності у галузі перекладу, перекладознавства чи термінознавства.

У контексті проблеми вважаємо за необхідне звернути увагу на спеціальні методи організації навчання майбутніх перекладачів, зокрема такі, як лінгвістичний, функціональний, соціально-конструктивний та процесуально-зорієнтований.

Лінгвістичний метод полягає у визначенні способів усунення проблемних місць перекладу шляхом вивчення розбіжностей між вихідною та цільовою мовами. Навчання майбутніх перекладачів базується на таких основних принципах: розмежування одиниць перекладу (концепцій від окремих слів); усвідомлення того, що слова є багатозначними і що семантичний діапазон слова не збігається у вихідній та цільовій мовах; визначення семантичних, структурних і металінгвістичних труднощів перекладу та шляхів їх подолання з використанням прийоми запозичення, калькування, транспозиції, модуляції, еквівалентного перекладу, адаптації та інші. Застосування лінгвістичного методу, на нашу думку, відповідає одній із важливих педагогічних цілей підготовки майбутніх перекладачів – розвитку спостережливості за принципами розвитку мов.

Функціональний метод передбачає організацію навчання майбутніх перекладачів у такий спосіб, який максимально наближений до їх професійної діяльності. Функціональна дидактика (термін запровадив К. Норд) включає: критерії для вибору текстів для перекладу під час аудиторних занять, принципи класифікації труднощів перекладу, особливості контролю успішності студентів та критерії оцінювання перекладів. Цей метод орієнтується на практичну

підготовку і дає можливість викладачам включати у навчальний процес такі види діяльності, які відтворюють реальне професійне середовище. Для цього педагоги підбирають «ситуативні тексти» (texts-in-situation – нещодавно опубліковані автентичні тексти із відповідної тематики) для перекладу на практичних заняттях. Автентичні тексти сприяють розвитку умінь студентів виходити за межі власне лінгвістичного перекладу мовних одиниць та активно і креативно працювати в контексті комунікативних та міжкультурних аспектів перекладу, формуючи при цьому необхідні професійні компетенції [5]. Перевагою функціонального методу є сприяння високій мотивації студентів до навчальної діяльності та професійної діяльності на основі використання автентичних та практично зорієнтованих навчальних завдань.

Згідно із соціально-конструктивним методом, головною метою є розширення навчальних можливостей студентів і створення умов для розвитку їхнього «професійного Я» («professionalselves») для поглиблення обізнаності із особистою відповідальністю як активних учасників комплексного комунікативного процесу. Важливе значення має наявність практичного перекладацького досвіду. Робота студентів організовується як інтерактивні семінари, під час яких вони виконують перекладацькі проекти у групах з обмеженням у часі, де кожен відповідає за певну частину завдання. Така навчальна діяльність цілком моделює професійну. Викладач лише координує роботу, є фасилітатором, дає поради, однак не вказує на правильні відповіді. Студенти повинні самостійно зайти способи усунення перекладацьких труднощів, обговорюючи та аналізуючи їх. Із кожним наступним заняттям викладач все менше контролює навчальний процес, доручаючи це студентам [4, с. 46–49; 7]. На наш погляд, застосування цього методу, окрім створення реального професійного середовища в процесі навчальної діяльності, сприяє формуванню відповідальності за результати навчання та вміння як самостійно, так і колективно працювати і шукати шляхи вирішення професійних проблем. Недоліком є не завжди достатня готовність студентів до вирішення складних проблем перекладу.

Процесуально-зорієнтований метод передбачає застосування принципів та алгоритмів вирішення труднощів перекладу з орієнтацією викладача на процес навчальної діяльності студентів, а не на його кінцевий результат. Зокрема, викладач пояснює особливості застосування перекладацьких стратегій і трансформацій, після чого перевіряє спосіб їх використання та консультує на кожному етапі виконання завдань. Зазначимо, що консультації викладача мають виключно рекомендаційний характер і не передбачають переконання студентів у правильності застосування лише такого, а не іншого варіанту перекладу. У кінці підводяться підсумки роботи, викладач оцінює рівень сформованості умінь та навичок майбутніх перекладачів, передбачених для кожного етапу виконання завдань [2, с. 14–15]. Застосування зазначеного методу надає змогу студентам-перекладачам краще засвоїти навчальний матеріал, а викладачеві – визначити труднощі засвоєння і вчасно їх усунути, оптимізуючи навчальну діяльність.

Різноманітність методів позначається на варіативності форморганізації навчання майбутніх перекладачів. Як свідчать наукові дослідження, найпоширенішими формами навчання перекладачів є лекції, тьюторські, практичні, семінарські та лабораторні заняття. Варто зазначити, що часто заняття проходять у комбінованій формі, поєднуючи лекційний матеріал із виконанням практичних завдань. Для активізації навчально-пізнавальної діяльності американські педагоги надають перевагу автентичній практиці, автономному навчанню, імітаційно-ігровим методам (рольові ігри «перекладач – клієнт», «команда перекладачів»), симуляціям, «мозковому штурму», аналізу окремої ситуації, «круглому столу». Основними методами навчання є словесні (розповідь-пояснення, бесіда, майстер-клас, відеоконференція), наочні (демонстрація Power-Point презентацій та відео-матеріалів) і практично-перекладацькі (циклічні завдання (повний – реферативний – з листа – концептуальний переклади), корпусний, проектний, «перекладацьке портфоліо», дослідницько-перекладацький, лабораторно-лінгафонний, «свідчення очевидців», «конференц-планування»). Особливе

місце відводиться створенню навчальної спільноти (learningcommunity), написанню творчих робіт, публічній презентації проектів, аутентичній бесіді, атестації та оцінюванню знань за допомогою «портфоліо», дискусіям, обговоренню «кейсів» та власному досвіду, кооперованому навчанню та ін. [6; 8].

Висновки. При підготовці майбутніх перекладачів в університетах США використовується широкий арсенал організаційних форм і методів навчання. Характерною особливістю організації освітньої діяльності майбутніх перекладачів є створення оптимальних умов для усвідомленого професійного саморозвитку та самовдосконалення на основі принципів індивідуалізації та диференціації, проблемно-пошукового навчання, педагогіки співпраці та партнерства. При підготовці майбутніх перекладачів широко використовують такі методи навчання: індуктивний, дедуктивний, частково-пошуковий, процесуально-зорієнтований,лінгвістичний, функціональний, соціально-конструктивний.

Перспективами подальших наукових розвідок із зазначеної проблеми може слугувати аналіз інтерактивних форм і методів навчання, а також особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій («квізи», чати, «вікі»-технології, форуми, глосарії, інтерактивні семінари).

Список використаної літератури

1. Мартинюк, О. В. Професійна підготовка магістрів технічного перекладу в університетах США : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. В. Мартинюк. – Хмельницький, 2012. – 20 с.

2. Gile, D. Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training / D. Gile. – Amsterdam : John Benjamins, 2009. – 283 p.

3. Hennessy, E. Translator Training: The Need for New Directions [Електронний ресурс] / E. Hennessy // Translation Journal. – 2011. – Vol. 15. – No 1. – Режим доступу : http://translationjournal.net/journal/55training.htm.

4. Kiraly, D. A Social Constructivist Approach to Translator Education / D. Kiraly. – Manchester : StJerome, 2000. – 207 p.

5. Nord, Ch. El functional ismoenlaenseñanz ade traducción at Revista latinoamerican ade traducción [Електронний ресурс] /Ch. Nord // Mutatis Mutandis. – Vol. 2. – № 2. – P. 209–243. – Режим доступу : http://aprendeenlinea.udea.edu.co/revistas/index.php/mutatismutandis/article/view/2397/2080.

6. Rubrecht, B. G. Knowing Before Learning: Ten Concepts Students Should Understand Prior to Enrolling in a University Translation or Interpretation Class [Електронний ресурс] / B. G. Rubrecht // Translation Journal. – 2005. – Vol. 9. – № 2. – Режим доступу : http://www.accurapid.com/journal/32edu.htm.

7. Robinson, B. J. Self-Assessment in Translator Training [Електронний ресурс] / B. J. Robinson, C. I. Lopez-Rodriguez, M. I. Tercedor-Sanchez // Perspectives: Studies in Translatology. – 2006. – Vol. 14. – № 2. – P. 115–138. – Режим доступу : www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09076760608669025.

8. Way, C. Systematic Assessment of translator competence: in search of Achilles' Heel [Електронний ресурс] / C. Way // Translator and Interpreter Training. Issues, Methods and Debates. Continuum Studies in Translation / [Edited by J. Kearns]. – Continuum, 2008. – P. 88–101. – Режим доступу : http://books.google.com.ua/books?id=7ewPDjORphEC&pg=PT42&lpg=PT42&dq=systematic+assessment+of+translation+competence+way&hl=en#.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Діденко О. В.

Стаття надійшла до редакції 6.12.2016

Наконечная А. Методические основы подготовки будущих переводчиков в университетах США

В статье представлены методические основы подготовки будущих переводчиков в современной образовательной практике США. Автор подчеркивает важность переводческой деятельности, поскольку высококвалифицированный переводчик обеспечивает международную коммуникацию в экономике, торговле, науке, образовании, туризме, других сферах деятельности. Система подготовки будущих переводчиков в США отличается дифференциацией обучения, которое выражается в открытости и вариативности образовательного процесса, разнообразии методов, форм и технологий организации учебной деятельности студентов. В системе подготовки переводчиков, кроме традиционной, используются электронная и смешанная модели обучения, а также мобильное обучение.

Ключевые слова: *методические основы подготовки, будущие переводчики, современная образовательная практика, традиционная модель обучения, электронная модель обучения.*

Nakonechna A. Methodical bases of training of future translators in US universities

The article presents methodological bases of training of future translators in the modern educational practice of the United States. The author emphasizes the importance of the activity of translators, since a highly qualified translator in the context of globalization of socio-political and socio-economic processes, integration of the higher school of Ukraine into the pan-European and world educational space is one of the professions, which most in demand on the labor market. A professional translator provides international communication in the economy, trade, science, education, tourism and other fields of activity.

In conditions of dynamic development of integration processes, an important source of formation of a new strategy for the development of the system of higher philological education is an objective study and analysis of the experience of foreign countries, which playing a leading role in the international educational space. In this context, the system of professional training of translators in the US Higher School is of considerable interest.

The system of training of future translators in the United States is marked by the differentiation of education, which consists in the openness and variability of the educational process, the diversity of methods, forms and technologies for organizing student learning activities. In the system of training of future translators, besides traditional, are used electronic and mixed models of learning. Mobile learning, which involving the use of portable technologies (portable and pocket personal computers, mobile phones), is also actively developing. It is facilitates the acquisition of education at the location.

The traditional model of learning presupposes personal communication between the teacher and the student and includes such basic elements as: lecture, seminar and practical exercises, practical tasks, monitoring and evaluation of students' knowledge. The electronic model, in addition to the elements of traditional learning, assumes active use of information and communication technologies, in particular, communication of teachers and students on-line in forums, in chat rooms, e-mail, «virtual rooms», etc. The mixed learning model uses distributed information and educational resources in in-patient learning and elements of asynchronous and synchronous distance learning.

Key words: *methodical bases of training, future translators, modern educational practice, traditional model of learning, electronic model of learning.*